

La Orsay, odată ca niciodată, se redă nașterea impresionismului

Cu "Paris, 1874. Inventarea impresionismului", Muzeul d'Orsay reînvie expoziția în care Monet, Sisley, Renoir și alții au sfidat pentru prima dată arta oficială.

De Violaine de Montclos

Peint par Camille Caballot-Lassalle. *Le Salon de 1874* (huile sur toile, 1874). où l'on se presse en famille.
© Sophie Crépey

În 15 aprilie 1874, o expoziție modestă a fost deschisă în atelierul fotografului Nadar, situat pe Boulevard des Capucines nr. 35 din Paris, care a atras doar 3 500 de vizitatori în patru săptămâni. Printre cei 30 de artiști expuși se numărau Claude Monet, Paul Cézanne, Camille Pissarro, Auguste Renoir, Edgar Degas, Berthe Morisot și Alfred Sisley. Evenimentul a fost un eșec financiar, doar cinci dintre cele 200 de lucrări expuse găsindu-și cumpărători. Dar avea să schimbe pentru totdeauna cursul istoriei artei.

Pentru prima dată, pictorii, organizați sub forma unei societăți cooperative cu răspundere limitată, au decis singuri ce merită să fie expus publicului, renunțând la serviciile unui comerciant de artă și, mai ales, sfidând Salonul artiștilor, organizat în aceeași primăvară, ca în fiecare an, la Palais

des Champs-Élysées. La acest eveniment major al vieții culturale franceze, controlat de guvern, juriul Academiei de Arte Frumoase era cel care decidea ce lucrări erau demne de a fi expuse, o judecată pe care rebelii care se refugiau la Nadar o considerau arbitrară și convențională. Timp de patru săptămâni, cel puțin unii dintre ei aveau să spulbere canoanele "artei oficiale"...

Une moderne Olympia a lui Paul Cézanne (ulei pe pânză, cca. 1873-1874) a fost expusă la Nadar's și a fost considerată nepotrivită. "Ca o viziune voluptoasă, acest colț de paradis artificial i-a sufocat pe cei mai curajoși...", scria un critic de artă, "iar M. Cézanne nu mai apare acum decât ca un fel de nebun, agitat de delirium tremens în timp ce picta"...

Patrice Schmidt/Musée d'Orsay, Dist. RMN-Grand Palais/sp

Aventura era suficient de radicală pentru a atrage o serie de jurnaliști și scriitori, dintre care majoritatea - precum Émile Zola - erau deja susținători ai micii trupe. "În fiecare colț, o operă mereu frapantă, niciodată banală", se entuziasma Ernest d'Hervilly în ziarul Le Rappel. Dar printre scriitorii care

au scris despre eveniment, criticul satiric Louis Leroy avea să devină o legendă în ciuda lui însuși. Criticând cu vehemență expoziția în ziarul Charivari, Leroy a descris peisajul *Gelée blanche* al lui Camille Pissarro drept "zgârieturi de paletă așezate uniform pe o pânză murdară". În ceea ce privește tabloul de acum legendar al lui Claude Monet, *Impression, soleil levant*, acesta a inspirat aceste remarci sarcastice: "Impression, eram sigur de asta. Mi-am mai spus, din moment ce sunt impresionat, trebuie să fie ceva imprimat acolo... Tapetul în stare embrionară este chiar mai făcut decât acel tablou! Articolul batjocoritor al lui Leroy, publicat pe 25 aprilie, a inventat termenul de "impresioniști", preluat patru zile mai târziu de criticul de artă Jules-Antoine Castagnary, care, în *Le Siècle*, a dat de data aceasta o definiție laudativă: "Sunt impresioniști în sensul că redau nu peisajul, ci senzația produsă de peisaj."

Un scandal în istoria picturii

Muzeul d'Orsay, cu ajutorul National Gallery of Art din Washington, își asumă acum sarcina de a relata această lovitură dată istoriei picturii, acele patru săptămâni care au reprezentat practic nașterea impresionismului. Este o expoziție în cadrul unei expoziții, un fel de mise en abyme fascinant, care a necesitat ani de investigații pentru a stabili ce tablouri sau fotografii au fost atârinate pe pereții atelierului lui Nadar și cum au fost expuse aceste lucrări unele în raport cu altele. Din nefericire, nu există fotografii ale evenimentului", regretă Anne Robbins, conservator de pictură la Muzeul d'Orsay și curator al expoziției împreună cu Sylvie Patry. Iar catalogul de lucrări pe care îl avem nu are nimic în comun cu cataloagele noastre contemporane: este o simplă listă de numere care, în absența etichetelor, permitea vizitatorilor să identifice ceea ce aveau în față, dar care nu ne permite neapărat astăzi să determinăm cu certitudine despre ce lucrare este vorba. De exemplu, ar putea spune "Peisaj" de Camille Pissarro, dar nu știm care dintre peisaje se află în fața noastră.

Pe baza cercetărilor lor și a articolelor de presă din acea perioadă, Sylvie Patry și Anne Robbins au reunit trei tipuri de lucrări: cele despre care știm acum cu certitudine că au fost expuse la Nadar, cele care probabil au fost și, în sfârșit, cele cărora le-am pierdut urma și pentru care Orsay oferă "substitute", cu alte cuvinte lucrări apropiate de arta și stilul pictorului în cauză. Ideea nu este de a reconstitui expoziția din 1874 exact așa cum a fost, ca în sălile de epocă atât de populare în muzeele americane, ci mai degrabă de a încerca să surprindă efectul pe care evenimentul l-a avut asupra vizitatorilor de atunci.

O lume nouă. Macii, de Claude Monet, ulei pe pânză (1873). © Foto RMN - Herve Lewandowski

Ce părere au avut iubitorii de artă de la sfârșitul secolului al XIX-lea despre nuditatea lascivă din "O Olimpie modernă", pe care Paul Cézanne a îndrăznit să o expună la Nadar's? Simțindu-se complici cu voyeurul îmbrăcat în negru din prim-plan, care privea această prostituată orbitor de goală, ei au fost în general indignați. Cu atât mai mult cu cât această scenă de bordel este atârnată lângă o scenă liniștită de viață burgheză, Le Berceau, de Berthe Morisot. De fapt, Olympia lui Cézanne a fost considerată atât de nepotrivită, încât gardienii se temeau că un spectator nemulțumit ar putea într-o zi să spargă pânza în bucăți...

Ce mai simt vizitatorii când văd macii pe care Claude Monet tocmai i-a pictat în aer liber la Argenteuil? Observând această familie care se plimba prin suburbia pariziană, un simplu instantaneu al vieții moderne lipsit de orice dimensiune simbolică, el a fost uimit de luminozitatea extrem de neobișnuită a pânzei și deranjat de inexactitatea motivului: macii din prim-plan păreau disproporționați. Mai presus de toate, a avut sentimentul că i se prezenta o schiță, o pânză care, la fel ca multe dintre cele expuse la 35 boulevard des Capucines, i

se părea pur și simplu neterminată. Un astfel de peisaj nu ar fi fost niciodată acceptat de juriul Salonului oficial...

Avangarda

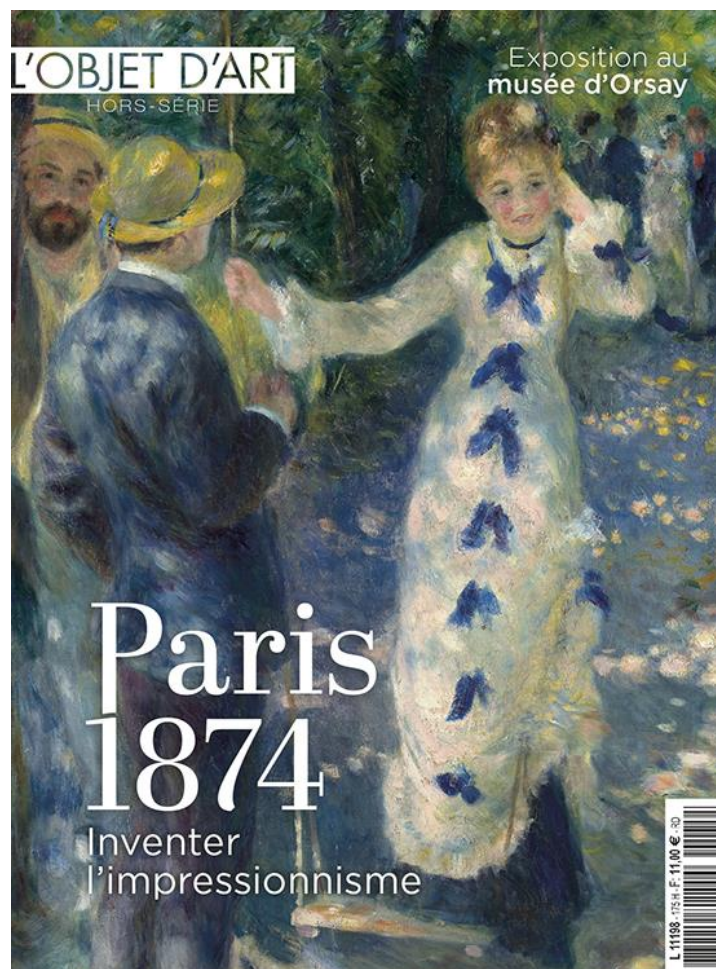
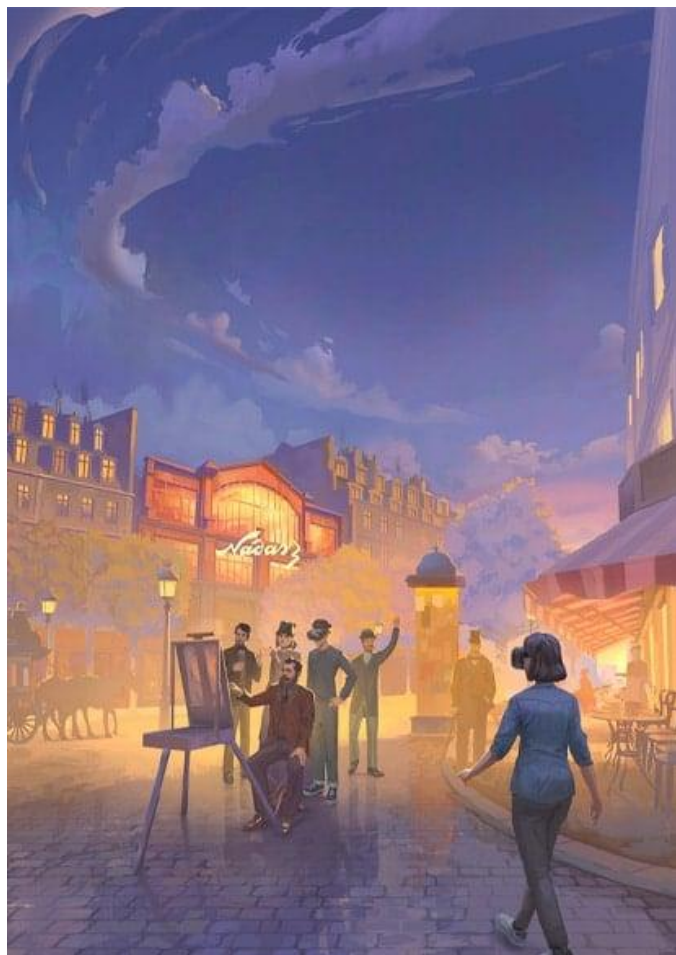
Cu excepția celor șapte pictori menționați mai sus (fotografii), toți cei care și-au expus lucrările la Nadar's în acel an sunt acum complet uitați. Și abia retrospectiv, istoricii vor privi această expoziție ca pe un eveniment major, o schiță a avangardelor care vor urma. Căci cine ar fi putut crede, în 1874, că viitorul picturii se scria acolo, într-o mică cooperativă care expunea în magazinul unui fotograf, și nu în Salonul care exista de două sute de ani și ale cărui 4.000 de lucrări prezentate în acea primăvară aveau să fie văzute de 400.000 de vizitatori? Expoziția de la Orsay analizează, de asemenea, această colosală mașinărie oficială, prezentând câteva dintre lucrări și dezvăluind cum granițele dintre academism și avangardă erau mult mai puțin clare la acea vreme decât sunt astăzi. Nadar, care se afla cu siguranță în avangarda unui nou mediu, dar era și fotograf oficial al întregii înaltei societăți, nu era numai radical", explică Anne Robbins. De fapt, 12 dintre cei 30 de artiști expuneau în același timp la Salon.

Pe scurt, într-un Paris care fusese dat peste cap de lucrările baronului Haussmann și care purta cicatricile traumatizante ale Comunei, ceva se întâmpla în mod incontestabil în acele patru săptămâni, dar foarte puțini oameni își dădeau seama de semnificația sa. Și tocmai esența acestui mise en abyme puternic este că ridică întrebări pentru vizitatorul de astăzi. În 2024, la Paris sau în altă parte, istoria artei este, de asemenea, scrisă și, poate departe de bienale și de colecțiile oficiale, este reinventată: cine dintre noi va putea să o vadă?

Sursa - Le POINT

"Paris 1874. Inventarea impresionismului",
Muzeul d'Orsay, 26 martie - 14 iulie. Catalog
Paris 1874. Inventarea impresionismului
(ed. RMN, 288 p., 45 €).

Ag trad-Via Elsa Tofan

Claude Monet (1840-1926)